

[https://doi.org/10.31891/2308-4081/2024-14\(1\)-4](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2024-14(1)-4)

Доктор педагогічних наук, професор, **ПРИНА БУЖИНА**
Одеський державний університет внутрішніх справ, Україна

E-mail: bugina.irina@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7455-2794>

Кандидат педагогічних наук, доцент, **Наталія НОСОВЕЦЬ**
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Україна

E-mail: ppmtpn@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1536-4870>

Кандидат педагогічних наук, **МАКСИМ ІМЕРІДЗЕ**
Приватний вищий навчальний заклад «Медико-Природничий університет», Україна

E-mail: Max.imeridze@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1249-5018>

СУТНІСТЬ УЧНІВСТВА В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ ТА ДЕЯКИХ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано сутність учнівства в професійній освіті України та деяких країн Європейського Союзу. Мета статті – дослідити та проаналізувати сутність учнівства в професійно-технічних навчальних закладах України та Європейського Союзу. В умовах процесів євроінтеграції України, дослідження учнівства як однієї з кращих практик практичної підготовки сфери професійного навчання в Європейському Союзі є актуальним й перспективним для покращення системи професійного навчання вітчизняних здобувачів професійно-технічної освіти.

Висвітлено, що учнівство є гнучкою формою професійної підготовки і здатне адаптуватись до умов освітньої системи. Обґрунтовано, що учнівство має як спільні, так і відмінні риси в кожній країні. Спільна риса – соціальна захищеність учня на законодавчому рівні шляхом укладання угод з роботодавцем. З'ясовано, що країни Європейського Союзу докладають зусиль, щоб учні професійних навчальних закладів були зацікавлені у досягненні максимально високого рівня професіоналізму.

Відмінності учнівства в межах кожної країни, як України, так і країн Європейського Союзу, існують в інструментах регулювання на державному рівні. Можна констатувати, що вітчизняна система професійної освіти в галузі учнівства має багато спільного з системою професійної освіти та учнівства Франції, а саме: в розробленні навчальних програм та відповідності рівню професійної підготовки.

З'ясовано, що система учнівства залежить від складних інституційних умов залучення роботодавців до висококваліфікованої підготовки та зацікавлення молодих людей системою учнівства, а саме: від активної участі організацій, які діють на ринку праці, сертифікації та захисту майстерності, контролю за якістю навчального процесу на робочому місці та можливостей для кар'єрного росту після завершення навчання в системі професійної освіти, включаючи доступ до вищої професійної освіти.

Зроблено висновок, що учнівство в професійній освіті країн Європейського Союзу базується на: спільних ціннісних принципах рівності і соціальної інклюзії (всеохоплюючий та безкоштовний доступ до якісної професійної освіти, досягнення соціальної рівності і соціальної інклюзії в професійній освіті); забезпеченні професійною освітою і навчанням виключних можливостей для працевлаштування випускників; значному ступені інтеграції соціальних партнерів у процес управління професійною освітою; взаємодії з закладами професійної освіти; забезпеченні практико орієнтованої підготовки; спільному фінансуванні.

Ключові слова: професійна освіта, професійно-технічні навчальні заклади, учнівство, учні, Україна, країни Європейського Союзу.

THE ESSENCE OF APPRENTICESHIP IN VOCATIONAL EDUCATION OF UKRAINE AND SOME COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION

ABSTRACT

The article analyzes the essence of apprenticeship in professional education of Ukraine and some countries of the European Union. The purpose of the article is to study and analyze the essence of apprenticeship in vocational and technical educational institutions of Ukraine and the European Union. Under the conditions of European integration of Ukraine, the study of apprenticeship as one of the best practices of practical training in the field of professional training in the European Union is relevant and promising for improving the system of professional training of domestic vocational and technical education recipients.

It is highlighted that apprenticeship is a flexible form of professional training and is able to adapt to the conditions of the educational system. It is found that apprenticeship has both common and distinctive features in each country. A common feature is the social security of the student at the legislative level by concluding agreements with the employer and the satisfaction of the employer in increasing the efficiency of training competitive personnel for their own enterprise.

It is defined that countries of the European Union make efforts so that students of vocational educational institutions are interested in achieving the highest possible level of professionalism. Differences in apprenticeships within each country, both Ukraine and the European Union, exist in regulatory instruments at the state level. It can be stated that the domestic system of vocational education in the field of apprenticeship has a lot in common with the system of vocational education and apprenticeship in France, namely: in the development of training programs and compliance with the level of professional training.

It is found that the apprenticeship system depends on the complex institutional conditions for the involvement of employers in highly qualified training and the interest of young people in the apprenticeship system. These conditions include active participation of organizations operating in the labor market, certification and protection of skills, control over the quality of the educational process at work place and opportunities for career growth after completing studies in the vocational education system, including access to higher vocational education.

It is concluded that apprenticeship in vocational education of the countries of the European Union is based on common value principles of equality and social inclusion; providing exceptional opportunities for employment of graduates; a significant degree of

integration of social partners into the management of professional education; interaction with professional education institutions; ensuring practice-oriented training; and joint financing.

Keywords: *professional education, vocational and technical educational institutions, apprenticeship, students, Ukraine, countries of the European Union.*

ВСТУП

На початку третього десятиліття ХХІ століття важливо проаналізувати розвиток різних аспектів професійно-технічної освіти в Україні та країнах Європейського Союзу. Характеристика структурних складових дозволить більш широко використовувати ефективні підходи до забезпечення професійно-технічної освіти у вітчизняному освітньому просторі. За оцінками як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників маємо констатувати, що «слабкими й проблемними місцями» сучасного розвитку системи професійної освіти і навчання є такі: низька популярність професійної підготовки, відсутність професійних стандартів, слабкий зв'язок з «ринком праці» й часткова, неповноцінна співпраця з соціальними партнерами. Сьогодні в системі професійно-технічної освіти України та країн ЄС для практичного «введення учня у світ праці» переважно використовується виробнича практика або ж форма стажування (traineeship). В той же час учнівство (apprenticeship) має симптоматичний та випадковий характер. Для надання повноцінної та якісної професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу широко використовується учнівство і впроваджуються заходи його популяризації. У 2013 році було створено Альянс з питань учнівства, який займається вивченням специфічних особливостей учнівства й вдосконаленням порядку його впровадження в країнах Європейського Союзу. В умовах процесів євроінтеграції України дослідження учнівства як однієї з кращих практик практичної підготовки сфери професійного навчання в Європейському Союзі є актуальним й перспективним для покращення системи професійного навчання вітчизняних здобувачів професійно-технічної освіти.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета статті – дослідити та проаналізувати сутність учнівства в професійно-технічних навчальних закладах України та Європейського Союзу.

ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наукові доробки з питань учнівства як в професійно-технічній освіті України, так і європейських країн висвітлені в наукових працях таких учених, як В. Артемчук, Н. Базелюк, О. Бородієнко, Н. Корчинська, С. Леу, О. Радкевич, В. Радкевич, Л. Пуховська та ін. В наукових розвідках зарубіжних дослідників і звітах міжнародних установ, навпаки, триває науковий дискурс щодо учнівства. Маємо відзначити напрацювання зарубіжних науковців: С. Jørgensen (складові учнівства у Данії), А. Koukku, М. Куго (дослідження особливостей організації системи учнівства та професійної освіти в Фінляндії) та ін.

Дослідження здійснювалося із застосуванням загальнонаукових методів (вивчення, аналіз і узагальнення довідкової інформації, огляд науково-освітніх друкованих та онлайн-джерел), а також систематизації та узагальнення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Законодавчою базою учнівства в професійно-технічних навчальних закладах України є Закон України «Про професійно-технічну освіту» зі змінами № 11д9/1-2023/18910 від 30.01.2023 року. Стаття 12 Закону констатує, що

професійно-технічна освіта здійснюється у професійно-технічних навчальних закладах за денною, вечірньою (змінною), очно-заочною, дистанційною, екстернатною формами навчання, з відривом і без відриву від виробництва та за індивідуальними навчальними планами. У Статті 13 йдеться про ступеневість професійно-технічної освіти, яка визначається у професійно-технічних навчальних закладах відповідними рівнями кваліфікації і складністю професій та освітньо-кваліфікаційним рівнем. Кожний ступінь навчання у професійно-технічному навчальному закладі має теоретичну і практичну завершеність і підтверджується присвоєнням випускникам (учням) освітньо-кваліфікаційних рівнів «кваліфікований робітник», «молодший спеціаліст» згідно з набутими професійними знаннями, уміннями і навичками (Про професійно-технічну освіту, 2023).

Для нашого дослідження важливою є ще й стаття 26 Закону про контроль знань, умінь та навичок учнів, слухачів, їх кваліфікаційну атестацію. Професійно-технічні навчальні заклади, органи управління освітою, засновники здійснюють поточний, тематичний, проміжний і вихідний контроль знань, умінь та навичок учнів, слухачів, їх кваліфікаційну атестацію (Про професійно-технічну освіту, 2023).

Визначимо деякі важливі риси професійно-технічної освіти в Україні. Правова база, управління здійснюється в рамках законодавства про професійно-технічну освіту.

Офіційна угода між підприємством та учнем – це кваліфікаційний контракт між роботодавцем і випускником коледжу (ПТНЗ).

Освітня мета – підтвердження та/або підвищення кваліфікації.

Тривалість – з відривом від виробництва або ж 2 роки – професійний ліцей (коледж).

Оплата праці учнів – за фактично виконаний обсяг робіт учнями за період виробничої практики відповідно до виробничих завдань підприємство нараховує їм заробітну плату згідно з установленими системами оплати праці за нормами, розцінками, ставками (окладами) з урахуванням коефіцієнтів, доплати надбавок.

Сертифікація – випускнику професійно-технічного навчального закладу, якому присвоєно освітньо-кваліфікаційний рівень «кваліфікований робітник», видається диплом. Випускнику вищого професійного училища та центру професійно-технічної освіти, якому присвоєно кваліфікацію «молодший спеціаліст», також видається диплом.

Залучення соціальних партнерів – часткове або ситуативне залучення.

У Статті 36 зазначається, що учень, слухач професійно-технічного навчального закладу є суб'єктом професійно-технічної освіти. Учень професійно-технічного навчального закладу – це випускник основної або старшої загальноосвітньої школи, зарахований до професійно-технічного навчального закладу на навчання за програмами професійно-технічної освіти. Учні професійно-технічного навчального закладу видається учнівський квиток. Слухач професійно-технічного навчального закладу – це особа, зарахована до цього закладу на навчання за програмами курсової підготовки, перепідготовки чи підвищення кваліфікації (Про професійно-технічну освіту, 2023).

Учні ПТНЗ мають право на оплату праці під час виробничого навчання і практики згідно з законодавством України.

Професійні компетентності учня ПТНЗ визначаються як «сукупність знань, умінь і навичок, професійно значущих якостей особистості, що забезпечують її здатність виконувати трудові функції, визначені відповідним професійним стандартом (Державний стандарт професійної (професійно-технічної) освіти, 2021).

Щодо оплати праці учнів професійно-технічних освітніх закладів, вона призначається згідно Порядку надання робочих місць для проходження учнями, слухачами професійно-технічних навчальних закладів виробничого навчання та виробничої практики (Порядок надання робочих місць для проходження учнями, слухачами професійно-технічних навчальних закладів виробничого навчання та виробничої практики, 1999).

Практика учнів професійно-технічних навчальних закладів оплачується наступним чином: про проходження практики між професійно-технічним навчальним закладом і підприємством укладається договір, типової форми; за фактично виконаний обсяг робіт учнями за період виробничого навчання та виробничої практики відповідно до виробничих завдань підприємство нараховує їм заробітну плату згідно з установленими системами оплати праці за нормами, розцінками, ставками (окладами) з урахуванням коефіцієнтів, доплати надбавок. Нараховані учням кошти переказуються для виплати на ПТНЗ або виплачуються їм безпосередньо підприємством не пізніше п'яти днів після виплати заробітної плати працівникам підприємства (п. 17 Порядку № 992 – Порядок надання робочих місць для проходження учнями, слухачами професійно-технічних навчальних закладів виробничого навчання та виробничої практики, 1999).

Згідно з пунктом 7 Порядку № 992, на час виробничого навчання та виробничої практики учні (слухачі) – практиканти ПТНЗ не включаються до складу (переліку) працівників підприємства-базису практики. Виплата нарахованого заробітку учням-практикантам повинна відбуватися через навчальний заклад (перерахуванням цих коштів на розрахунковий рахунок ПТНЗ) або проводитися безпосередньо роботодавцем, який є базою практики (Порядок надання робочих місць для проходження учнями, слухачами професійно-технічних навчальних закладів виробничого навчання та виробничої практики, 1999).

В освітньому просторі країн Європейського Союзу використовуються для означення практичної підготовки у сфері професійного навчання такі поняття: «internship», «traineeship» й «apprenticeship». Неоднозначність перекладу цих понять в українських словниках призводить до того, що вони не розмежовуються і часто використовуються як синоніми. Так, наприклад, англо-український словник 1996 року містить лише поняття «apprenticeship» (Балла, 1996). «Сучасні (переважно електронні) словники перекладають поняття «internship» як практика, студентська практика, стажування, виробнича практика; «traineeship» – стажування, період учнівства, стипендія на період стажування, стажування на робочому місці; «apprenticeship» – учнівство, навчання ремеслу, навчання технічним професіям, стажування, професійне навчання, виробнича практика (переважно для робітничих спеціальностей). А між тим, ці поняття входять у європейську нормативно-правову базу і фігурують у національних законодавствах сфери професійної освіти і навчання» (Леу, 2016).

Визначимо деякі важливі складові учнівства в професійній освіті і навчанні в країнах Європейського Союзу.

До скандинавської моделі вчені відносять Данію, Норвегію, Фінляндію, Швецію. Скандинавську модель вважають моделлю добробуту. Характерною для цих країн є «політика підтримки сім'ї та дітей», а це й право вибирати собі як роботу, так і можливість професійної освіти в різних галузях (Свтух та ін., 2016).

У данській системі програми учнівства тривають 3–4 роки, протягом яких відносно довгі періоди в кілька безперервних тижнів проводяться у навчальному

закладі або на підприємстві (50–70 % від загальної тривалості програми). Періоди навчання у професійній школі організовані у вигляді блоків, тривалістю від п'яти до десяти тижнів, 2–5 разів упродовж основного курсу, по 1–3 блоки – протягом навчального року. Решта навчального часу проходить на підприємстві.

Усі зацікавлені сторони готові виконувати свої зобов'язання в рамках системи учнівства і розуміють, що вона буде ефективно функціонувати лише за умови високого рівня взаємної довіри між її безпосередніми учасниками. Тому не завжди існує потреба в законодавчому регулюванні системи учнівства, оскільки всі зацікавлені сторони і так розуміють її важливість й віддані поставленими цілями. У Данії застосовується система мінімальної оплати праці на період учнівства. Зарплата учнів зростає упродовж періоду учнівства, і роботодавцям компенсуються витрати на виплату заробітної плати за період, поки учень перебуває у закладі професійної освіти. Такі та інші ініціативи (прямі гранти і податкові пільги) реалізуються з метою зменшення витрат, пов'язаних з прийомом учнів. Як правило, найбільші витрати – це час, витрачений кваліфікованими робітниками або майстрами на навчання та керівництво учнями.

У Данії деякі учні вирішують розпочати навчання на робочому місці до початку базового курсу. Такий підхід ще називають «новим учнівством». Нове учнівство було введено в якості альтернативного напрямку в основних програмах і є частиною стратегії Уряду для зменшення відсіву студентів у системі початкової професійної освіти і навчання. Учні, які проходять основну програму за допомогою програми нового учнівства, як правило, свій перший навчальний рік проводять на підприємстві, отримуючи там практичну підготовку. Ініціатива спрямована, зокрема, на учнів, які відчують складнощі у навчанні, або яким не вистачає мотивації для завершення освіти на базі школи без попереднього досвіду на практиці. Проте їм все одно доводиться опанувати деякі шкільні предмети (Радкевич та ін., 2018). Розподілення місць для навчання здійснюється на підставі договору або угоди про навчання між учнем і компанією. Усі тренінгові компанії отримують обов'язкове схвалення соціальних партнерів за посередництвом відповідного профспілкового комітету, і тим самим повинні дотримуватися певних вимог, наприклад, певного рівня наявних технологій і можливості пропонувати різні професійні завдання. Наразі схвалення отримали більше 60 000 компаній, які можуть запропонувати навчання на виробництві як мінімум в одній галузі підготовки. Багато з них можуть запропонувати підготовку в деяких галузях, маючи більше 140 000 схвалень. Після того, як компанія була схвалена для забезпечення навчальними місцями, їй не потрібно відновлювати акредитацію, якщо її активність у цьому напрямі продовжується упродовж п'яти років або більше (Jørgensen, 2015).

Нове учнівство було введено в усіх сферах початкової професійної освіти і навчання (технічній, комерційній тощо), хоча декілька комітетів із національної торгівлі вирішили відмовитися, вважаючи, що студенти не можуть таким чином долучитися до основних програм (наприклад, електрики і сантехніки). Школа і підприємство з учнями несуть відповідальність за планування та організацію практичних занять, розроблення планів індивідуальної освіти на основі опису компетентностей, які будуть отримані під час реалізації основної програми.

Поряд з іншими програмами, нове учнівство збільшує гнучкість різних напрямів у початковій професійній освіті та відображає загальну тенденцію політики в усьому освітньому секторі до реалізації більш диференційованих і індивідуальних

методів навчання. Протягом першого року учні мають набути такі ж знання та кваліфікації, що й студенти, які навчаються за базовою програмою у професійному коледжі. Це потребує від учнів, підприємства та коледжу гнучкості та здатності пристосуватися (Радкевич та ін., 2018)

Крім базових курсів та основних програм, для молодих людей, які не впевнені у своєму освітньому або професійному виборі, а також мають труднощі з навчанням, соціальні та особистісні проблеми, існує ще кілька шляхів навчання. Вони можуть записатися на курс у виробничій школі, долучитися до базової програми професійного навчання або до освіти для молодих людей з особливими потребами.

Маємо констатувати, що виробничі школи – це школи для молодих людей до 25 років, які не мають середньої освіти або не бачать перспектив у подальшій освіті чи на ринку праці. Більшість із них приходять із закладів обов'язкової шкільної освіти або пройшли базовий курс початкової професійної освіти і навчання, не завершивши основний курс. Метою виробничих шкіл є сприяння особистому розвитку студентів та покращення їхніх можливостей здобуття освіти та працевлаштування у майбутньому. У Данії діють близько 90 виробничих шкіл, які є незалежними установами, статус яких затверджено органами місцевої влади. Виробничі школи, які розташовані у малих та середніх містах, отримують фінансування від муніципалітету і держави.

Набір до виробничих шкіл здійснюється постійно. У середньому, учні навчаються в них по п'ять місяців, а майже 30% учнів – більше шести місяців, але загалом, не більше одного року. Навчання у виробничих школах охоплює теоретичну підготовку та роботу в майстернях. Його зміст спрямовано на надання молодим людям кваліфікацій. Це дає їм змогу завершити професійну освітню програму після закінчення виробничої школи. Учні навчають досвідчені майстри з педагогічною освітою, щоб підтримати їхні зусилля у майбутньому виборі професії. У виробничих школах не складають іспитів. Сертифікат про відвідування видається наприкінці навчання (Andersen & Kruse, 2016).

Учнівство у *Фінляндії* оформлюється договорами між роботодавцем і учнем (який має бути віком від 15 років), формується індивідуальна освітня програма, що базується на Національному базовому курикулумі або вимогах до відповідної кваліфікації, визначених Фінською національною радою з освіти (Радкевич та ін., 2018). Враховуються попередні освіта й досвід роботи учня, що відповідно впливають на термін навчання. Учнівство для отримання робітничої кваліфікації може тривати від 1 до 3 років. Учні прикріплюються до відповідальних інструкторів, і приблизно 70–80 % навчального часу проходить на робочому місці. Теоретична підготовка зазвичай відбувається в межах закладу професійної освіти або центру професійної освіти дорослих. Роботодавець виплачує учневі заробітну плату відповідно до колективного договору на період навчання на робочому місці. Протягом теоретичної підготовки учень отримує соціальні пільги, такі як щоденна допомога і допомога на проживання та проїзд. Роботодавець отримує компенсацію за навчання, що покриває витрати на навчання на робочому місці (CEDEFOP, 2014; Koukku & Kugö, 2014).

У *Швеції* учні, які навчаються за професійними програмами, мають можливість вибрати навчання на базі учнівства. Вже в 2008 році було запроваджено пілотний проєкт з учнівського навчання. Нова програма учнівства від 2011 р.

спрямована на покращення зайнятості, забезпечення сертифікації більшої кількості учнів, проте все це – за рахунок забезпечення доступу до вищої освіти. Програму реформували в 2013 році, проте кількість учнів залишається низькою, а учнів не беруть на робочі місця, хоча школа й роботодавець отримують від держави спеціальну допомогу для кожного учня як компенсацію за організацію учнівства. Досі залучення і статус програми значно нижчі за очікування. Вчені визначають, що системи учнівства залежать від складних інституційних умов залучення роботодавців до висококваліфікованої підготовки та зацікавлення молодих людей системою учнівства, а саме: активної участі організацій, які діють на ринку праці, сертифікації та захисту майстерності, відкритих вакантних місць у поділі роботи на професійну трудову діяльність, контролю за якістю навчального процесу на робочому місці та можливостей для кар'єрного росту після завершення навчання в системі професійної освіти, включаючи доступ до вищої професійної освіти (Skolverket, ReferNet Sweden. Vocational education and training in Europe – Sweden, 2016).

Проблема повноцінного функціонування учнівства у *Франції* полягає в бюрократизації системи професійної освіти і навчання, що гальмує своєчасне й ефективне реагування на зміни потреб ринку праці і роботодавців та знижує якість професійної підготовки. Дослідники констатують, що у Франції, Німеччині й Італії учнівство поширюється і в межах популярної останнім часом альтернативної форми навчання. «Суть такого навчання полягає у чергуванні теоретичного навчання й повноцінної трудової практики з майбутньої спеціальності, які, зазвичай, є паралельними. Посвідчення про набуту кваліфікацію надається на кожному проміжному етапі навчання» (Система професійної освіти та професійної підготовки в розвинутих країнах, 2021).

Отже, учнівство в професійній освіті країн Європейського Союзу базується на: спільних ціннісних принципах рівності і соціальної інклюзії (всеохоплюючий та безкоштовний доступ до якісної професійної освіти, досягнення соціальної рівності і соціальної інклюзії в професійній освіті); забезпеченні професійною освітою і навчанням виключних можливостей для працевлаштування випускників; значному ступені інтегрування соціальних партнерів у процес управління сферою ПОН, взаємодії з закладами професійної освіти, забезпеченні практико орієнтованої підготовки, спільному фінансуванні програм навчання (Радкевич та ін., 2018).

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Підсумовуючи, можна стверджувати, що, не зважаючи на різницю й особливості функціонування професійної освіти в освітньому просторі країн Європейського Союзу, учнівство має як спільні, так і відмінні риси в кожній з них. Основна спільна риса – соціальна захищеність учня на законодавчому рівні шляхом укладання угод з роботодавцем й задоволеність роботодавця у підвищенні ефективності підготовки конкурентоздатних кадрів для власного підприємства. Країни Європейського Союзу докладають зусиль, щоб учні професійних навчальних закладів були зацікавлені у досягненні максимально високого рівня професіоналізму. Відмінності учнівства в межах кожної країни, як України, так й країн Європейського Союзу, існують в інструментах регулювання на державному рівні. Учнівство є гнучкою формою професійної підготовки і здатне адаптуватись до умов освітньої системи. Можна констатувати, що вітчизняна система професійної освіти в галузі учнівства має багато спільного з системою професійної освіти та учнівства Франції, а саме: в розробленні навчальних програм та відповідності рівню професійної підготовки.

Перспективами подальших наукових розвідок вважаємо подальше дослідження різних аспектів учнівства в професійній освіті країн Європейського Союзу, що може сприяти більш ефективному реформуванню й покращенню системи учнівства в професійній освіті України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балла, М. І. (1996). *Англо-український словник: У 2 т. Близько 120 000 слів*. Київ: Освіта, Т. 1.
2. Державний стандарт професійної (професійно-технічної) освіти, затверджений Постановою КМУ від 20.10. 2021 року № 1077 (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1077-2021-%D0%BF#Text>.
3. Євтух, М. Б., Носко, М. О., Грищенко, С. В. (2016). *Соціальна робота в зарубіжних країнах: навчальний посібник. Видання друге, доповнене та перероблене*. Київ: СПД Чалчинська Н. В.
4. Леу, С. (2016). Учніство в професійній освіті й навчанні країн Європейського Союзу. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, № 12, 116-126. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvipto_2016_12_15/.
5. Порядок надання робочих місць для проходження учнями, слухачами професійно-технічних навчальних закладів виробничого навчання та виробничої практики: затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 07 червня 1999 року № 992 (1999). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-99-%D0%BF#Text>
6. Про професійно-технічну освіту: Закон України зі змінами № 11д9/1-2023/18910 від 30.01.2023 року (2023). <https://osvita.ua/legislation/law/2245/>.
7. Радкевич, В. О., Пуховська, Л. П., Бородієнко, О. В., Радкевич, О. П., Базелюк, Н. В., Корчинська, Н. М., Леу, С. О., Артемчук, В. В. (2018). *Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід: монографія. За заг. ред. Радкевич, В. О.* Київ: ІПТО НАПН України.
8. Система професійної освіти та професійної підготовки в розвинутих країнах (2021). <http://buklib.net/books/33203/>.
9. Andersen, O. D., & Kruse, K. (2016). Vocational education and training in Europe – Denmark. *Cedefop ReferNet VET in Europe reports*. http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2016/2016_CR_DK.pdf.
10. CEDEFOP (2014). *Finland. VET in Europe – Country report*. https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2014/2014_CR_FI.pdf.
11. Jørgensen, C. H. (2015). Challenges for Work-Based Learning in Vocational Education and Training in the Nordic Countries. In: *Working and Learning in Times of Uncertainty* (pp.159-171). Rotterdam: SENSE Publishers.
12. Koukku, A., & Kyrö, M. (2014). *Apprenticeship-type schemes and structured work-based learning programmes*. Finland Finnish National Board of Education. <http://nord-vet.dk/indhold/uploads/History-of-Finnish-VET-29062014final.pdf>.
13. Skolverket, ReferNet Sweden. Vocational education and training in Europe – Sweden. (2016). *Cedefop ReferNet VET in Europe reports. Cedefop ReferNet Sweden*. https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2016/2016_CR_SE.pdf.